

Savoyskaja S. Rational and irrational approaches to the analysis of language policy in the industry language legislation

This article examines the rational and irrational approaches to the analysis of language policy in the industry language legislation. The author considers the regulatory support the functioning and development of languages of national minorities and Ukrainian as the state language in the independent Ukraine.

Keywords: *language policy, rational and irrational approaches, industry, legislation, regulatory support, national minorities, the Ukrainian language, independent Ukraine.*

УДК 324

Гнатко Микола Митрофанович,
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Київського славистичного університету

**ПОЛІТИЧНИЙ МІФ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
МАНІПУЛЮВАННЯ**

Стаття присвячена аналізу явища політичного міфу як ефективного засобу реалізації соціально-психологічного маніпулювання суспільно-політичною свідомістю та політичною поведінкою великих мас людей з боку відповідних суб'єктів політичної діяльності.

Ключові слова: *політика, політичний міф, політико-психологічне маніпулювання, суспільно-політична свідомість, політична поведінка, інструмент політичного маніпулювання, механізм політичного маніпулювання, міфологічність політичного маніпулювання.*

Політична життєдіяльність будь-якого суспільства виявляє свою сутність, зокрема, через виборювання прихильності певних соціальних груп (в ідеалі – всього суспільства) до деяких ідей, суспільних цінностей, програм тощо політичного змісту, а також відповідних громадсько-політичних діячів. Для цього відповідний суб'єкт політичної активності має, так чи інакше, ефективно впливати на зазначені вище соціальні групи, причому впливати власне соціально-психологічним способом. Таких можливостей, якщо йдеться про основні типові засоби цього роду впливу, є три: переконування, навіювання і соціально-психологічне маніпулювання.

Об'єктивно найобґрунтованішим з них вважається, і небезпідставно, перший зі згаданих засобів, а саме переконування. Останнє, як відомо, ґрунтується на апеляції до причинно-наслідкових зв'язків з опорою на раціональне аргументування, наведення відповідних очевидних загальноновизнаних фактів, виразну логічність застосовуваних тверджень та мовленнєво-мислительного дискурсу, при цьому емоційність і вольові вияви в ході інтеракційного впливання практикуються обмеженою мірою, стримуються чи навіть усуваються, наскільки це можливо у міжлюдських контактах. І з позиції об'єкта переконування, з позиції його безпосередньо актуалізованих потреб і мотивів, такий вплив, порівняно з іншими основними його типами, є найадекватнішим, найбільш співвідносним з цими потребами і мотивами, оскільки, зокрема, неминуче раціонально апелює до них і до відповідних переконань, особистісних цінностей, уявлень цього об'єкта.

При цьому цілком очевидно, що у різних людей відповідні потреби, мотиви, особистісні цінності, переконання і уявлення можуть і, як правило, бувають зовсім різними. Тому політичний вплив, який завжди спрямовується на значні маси людей, спираючись на переконування як на основний упливальний засіб, зіштовхується з необхідністю апелювати до часто-густо зовсім розбіжних раціональних змістів. Іншими словами, переконування у

контексті політичного впливу може бути ефективним лише у разі або дуже кількісно обмеженої групи осіб, або більш-менш вузько спрямованої (за певними орієнтаціями) аудиторії – як об'єкта зазначеного впливу. Головне, щоб цей об'єкт був достатньо однорідним щодо раціональних змістів – адресатів відповідної апеляції. І в цьому виявляє себе іманентна суперечність переконування як типового засобу політичного впливу: з одного боку, телеологічно – орієнтованість на максимально широке охоплення відповідних мас людей, з іншого боку, інструментально (з позиції ефективності) – спрямованість на максимально «тематично» однорідну соціальну групу, тобто, на дуже вузьке коло осіб. Ця суперечність цілком не долається жодним чином, і тому в ході різних політичних пропагандистських кампаній, які розгортаються на теренах більш-менш масштабних країн (особливо ментально-політично дуже різнорідних), громадсько-політичні діячі і пропагандисти у різних частинах таких країн артикулюють і поширюють політичні заяви, звернення, змісти відмінні між собою, інколи кардинально відмінні, якщо ключова технологія відповідного впливу зводиться власне до переконування. Ілюстрацією цього може бути, скажімо, апелювання до виборців в Україні під час політичних виборів (парламентських, приміром, чи президентських) з опорою саме на метод переконування. При цьому в Західній Україні в мовному та історико-культурному контекстах акцент робиться на одних речах, а в Східній Україні щодо цих же контекстів відповідні акценти і змісти є зовсім (чи, принаймні, суттєво) іншими. Ця обставина надає дуже зручну нагоду політичним опонентам наголошувати на застосуванні відповідними політичними силами подвійних і потрійних стандартів, тобто, артикулювати обґрунтоване звинувачення у лицемірстві, нещирості, політичному шахрайстві тощо. Звісна річ, що таке звинувачення часто-густо радикально підриває ефективність відповідного політичного впливу.

Інший, де в чому подібний, приклад обмеженості ефективності застосування переконування як інструмента політичного впливу – це доволі поширене уникання в ході реалізації останнього чіткості, конкретності, однозначності в окресленні певних аспектів декларованих політичної позиції чи ідеологічної орієнтації. Знову ж таки, означена поведінка є не випадковою, оскільки донесення до широкої аудиторії власної чітко визначеної, однозначної позиції з певних конкретних питань суспільно-політичного життя в певній країні містить у собі яскраво виражені ризики різкого звуження громадського поля, у якому ефективність політичного впливу, реалізованого шляхом переконування, може бути необхідно високою. Зумовлюється це тим, що переконування, ґрунтуючись, як уже зазначалося вище, на раціональному апелюванні до певних конкретних інтересів, особистісних цінностей та мотивів осіб, що піддаються відповідному політичному впливові, може знайти бажаний адекватний відгук лише у тих з них, у кого є актуалізованими саме ці інтереси, цінності і мотиви. Коло таких осіб, як правило, є значно вужчим не лише від кола, бажаного для суб'єкта політичного впливу, а й від того потенційного їх кола, на яке, застосовуючи інші, крім переконування, типові інструменти політичного впливу, можливо ефективно впливати.

Уникання ж однозначності і предметної конкретності у декларуванні відповідних політико-ідеологічних змістів під час реалізації спроб політичного впливу шляхом застосування саме типового методу переконування, згадане вище, суперечить самій суті цього методу, а отже, зі свого боку, нівелює ефективність його практикування і знижує рівень довіри до відповідних декларованих політичних змістів.

Інший типовий метод політичного впливу, означений вище, – це навіювання. Воно характеризується орієнтацією на позараціональне, емоційно-вольове апелювання до певних емоцій, почуттів, переживань об'єкта впливу з опорою на більш чи менш усвідомлене виявлення-застосування «потоків вольової енергетики», спрямованої на нього. Ефективність застосування цього інструмента політичного впливу, з огляду на згадану його специфіку, дуже істотно зумовлюється психофізичними особливостями конкретних осіб – суб'єктів безпосередньої контактної-інтерактивної впливальної дії, оскільки апелювання до емоційно-

вольової сфери особистості тих людей, на яких спрямовується навіювальний вплив, може бути успішним лише в тому разі, коли наведені вище суб'єкти характеризуються спроможністю дуже яскраво і адекватно виражати свої емоції, високим рівнем вольової енергетики, достатньою інтерактивно-комунікативною компетентністю, зрештою, значною (в очах тих осіб, які є об'єктом відповідного навіювання) харизматичністю. Окрім того, ефективно вчиняти політичне навіювання можуть лише ті особи, які користуються у своїх респондентів високою довірою, тобто, люди упізнавані, знайомі, авторитетні, високозначущі.

Іншими словами, здійснювати ефективний політичний вплив шляхом навіювання можуть лише харизматичні, синтонуючі, референтні щодо об'єктів цього впливу персони. А оскільки таких осіб завжди мало, часто-густо вони взагалі бувають відсутні, то й навіювання як ключовий типовий інструмент політичного впливу має доволі виразні обмеження свого ефективного застосування.

Отож, коли і переконування, і навіювання (у їх, звісно ж, щирому вияві – без психологічного маніпулювання) як інструменти політичного впливу виявляються недостатньо ефективними, на передній план виходить ще один такий типовий інструмент – соціально-психологічне маніпулювання [6; 11; 12].

В чому ж полягає сутнісна особливість цього інструмента, цього феномена як такого?

Соціально-психологічне маніпулювання – це такий формат впливу на людину (чи групу людей), ефективне застосування якого призводить до прихованої (для об'єкта цього маніпулювання) актуалізації її (або ж формування у неї) уявлень, прагнень, мотивів, настановлень, намірів, які до такого впливу є неактуальними для неї, або відсутніми у неї загалом [6; 11]. А отже, суб'єкт реалізації впливу з опорою на соціально-психологічне маніпулювання має можливість актуалізувати спільні, уніфіковані мотиви, прагнення, наміри об'єктів такого маніпулювання навіть за умови, що наявні у них відповідні психічні утворення є зовсім розбіжними, цілком відмінними аж до взаємовиключності. Тобто, вміло використовуючи соціально-психологічне маніпулювання, можливо досягати уніфікованої актуалізації необхідних мотивів, прагнень та намірів у осіб, що складають великі маси людей. Якраз це є системною метою власне політичного впливу у більшості випадків. І тут постає важливе питання: з допомогою яких засобів може бути ефективно витворена контекстна база такої уніфікованої актуалізації?

Очевидно, що ця база має характеризуватися: по-перше, достатньою універсальністю, значною мірою широти спрямованості ключових змістів, достатньою доступністю останніх, по-друге, імперативністю, виразною модальністю і беззаперечністю; по-третє, ірраціональністю, «емоціогенністю», легкістю резонування зі сферою почуттів людини. Зазначені характеристики за їх поєднання втілюють у відповідних контекстах, інформаційних конструктах ті особливості, які витворюють основу, що найкраще надається для згаданої уніфікованої актуалізації, оскільки поєднання універсальності, імперативності та емоціогенності у адекватно підібраних змістах – це оптимальний формат. І якщо проаналізувати можливі варіанти інформаційних засобів, які відповідають означеним критеріям, то найвідповіднішим варіантом постає ніщо інше, як політичний міф.

Чому? Бо саме політичний міф, як ніщо інше, в консолідованому вигляді втілює універсальність, імперативність та емоціогенність відповідних інформаційних змістів. За рахунок його універсальності політичний вплив може охоплювати великі маси людей, емоціогенність забезпечує належну відкритість, готовність сприймати маніпулятивну інформацію та закріплення програмуючих поведінку реципієнтів політичного впливу елементів цих інформаційних змістів, а імперативність – неухильність реалізації відповідної поведінки.

Для наочного ілюстрування застосування політичних міфів як ефективного інструменту соціально-психологічного маніпулювання в контексті політичного впливу розглянемо відповідні конкретні приклади.

На пострадянських теренах дуже поширеним є так званий «антифашистський рух», який фактично паразитує на політичному міфіві про «фашизм» як про ледь не найжахливіший адміністративно-політико-ідеологічний режим в історії людства, як про вкрай людиноненависницьку і ледь не послідовно садистську політичну практику певних маргінальних соціальних груп.

Тобто, як і в більшості масштабних політичних міфів довготривалого користування, у цьому міфі міститься певна раціональна компонента: фашистський режим Б.Мусоліні 20-40-х років минулого століття в Італії характеризувався, як відомо, певним авторитаризмом з елементами диктатури, наявністю політичних репресій та фізичного насилля щодо опонентів, обмеженнями в ідеологічній сфері життя суспільства тощо. Але ірраціональна компонента в ньому явно переважає, оскільки режим Б.Мусоліні та ідеологія його фашистських руху і партії були, попри вище зазначене, досить далекими від крайніх форм диктаторських режимів та тоталітарних політичних ідеологій (8), а дуже вільне тлумачення терміну «фашизм» свавільною пропагандою багатьох країн, насамперед тодішнього СРСР, починаючи з 30-х років минулого століття (коли періодично фашистськими називалися різні державні режими недружніх країн: від авторитарних до демократичних, та відповідні громадсько-політичні рухи) лише виразніше втілювало цей ірраціоналізм і волюнтаризм аналізованого політичного міфу. Тут варто принагідно згадати, що агресивна пропаганда СРСР в різні часи називала фашистськими і нацистський режим А.Гітлера в Німеччині, і авторитарні (різною мірою) режими Ю.Пільсудського, Й.Антонеску, К.Манергейма відповідно в Польщі, Румунії та Фінляндії в 30-х роках минулого століття, і навіть деякі демократичні режими у післявоєнній Європі, а також різноманітні громадсько-політичні рухи та організації, які не вписувались у кремлівську теорію і практику завоювання світового панування шляхом реалізації «світової комуністичної революції». Тобто, ярлик «фашизм» клеївся всім, кого слід було з певних політичних міркувань затаврувати.

Таким чином, ірраціонально-міфічний аспект цього політичного міфу є цілком очевидним. Тривале його практикування призвело до витворення у свідомості багатьох (в масштабах світу – сотень мільйонів) людей міфічного конотаційного поля довкола терміна «фашизм», наповненого найнегативнішими змістами, значеннями, поняттями тощо. З огляду на це одного лише згадування зазначеного терміна у відповідних політичних контекстах достатньо, щоб величезна аудиторія об'єктів здійснюваного політичного впливу пройнялася священною відразою, презирством, антипатією аж до ненависті і беззаперечними осудом та відторгненням щодо тих, кому «приклеїли» знищувальне тавро «фашистів» (це, як правило, політичні опоненти), з одного боку, а з іншого – з не меншою силою виявила прийняття, повагу, солідарність і підтримку, симпатію аж до захоплення стосовно тих, хто цим сатанинським «фашистам» протистоїть, хто їх справедливо засуджує і бореться з ними (не на життя, а на смерть! – у крайніх формах політико-пропагандистської роботи з масами) – вочевидь, це всі ті, хто пов'язаний зі суб'єктом відповідного політичного впливу.

У цьому сенсі цілком виправданою і актуальною в сьогоденні є теза, яку приписують відомому британському політикові ХХ століття В.Черчиллю: «Фашисти майбутнього будуть виступати під знаменами боротьби з фашизмом, під стягами антифашизму».

І ми в наш час можемо спостерігати, як широко у пропагандистській боротьбі проти україноцентричних сил в сучасній Україні використовується «клеєння» їм ярлика «фашистів». Особливо активно в цьому вправляється вкрай брехлива і вкрай агресивна сучасна московсько-кремлівська антиукраїнська пропаганда.

Реальність засвідчує, що частина нинішнього українського суспільства, особливо у східних і південних регіонах, на жаль, легко піддається маніпулятивному політичному впливові зі застосуванням політичного міфу про людиноненависників-фашистів і фашизм як найжахливіше явище в історії людства. При цьому є очевидним, що таке маніпулювання несе в собі серйозну загрозу не тільки самому існуванню України як державного утворення, але й у своїх ймовірних наслідках (через відповідну програмовану поведінку маніпульованих

соціальних мас) прямо суперечить основним об'єктивним інтересам тих, хто ведеться на цю нищу українофобську пропаганду, що якраз і є прикметною ознакою саме соціально-психологічного маніпулювання [3; 5].

Враховуючи, що «антифашистський» міф застосовується, як правило, в тотально-недиференційованому і агресивному форматі, доходимо висновку, що сьогоднішній так званий антифашизм – це практично тоталітарна маніпулятивна політтехнологія. Детальніше про цю останню йтиметься в іншій нашій праці, а в цій ми далі розглянемо ще деякі приклади використання політичних міфів як інструментів соціально-психологічного маніпулювання в контексті політичного впливу на великі маси людей.

Одним з таких прикладів є соціально-психологічне маніпулювання з використанням політичного міфу (чи, радше, політичної міфологеми) про те, що різні аспекти-атрибути структурних складових певної суспільно-політичної системи об'єднують ці складові, а не роз'єднують. Існують різноманітні конкретні втілення цього політміфу, в сучасній Україні він, зокрема, найяскравіше «уособлюється» активно поширюваними різними політичними силами твердженнями, які зводяться до тези про те, що фіксація і подальше збереження та розвиток як основних комунікативних інструментів для значних груп українського населення різних мов (передовсім української та російської, хоча й не тільки: є й інші претенденти на входження до кола цих двох «обраних» мов, такі як кримсько-татарська, гагаузька, угорська тощо) об'єднує ці групи в єдину українську спільноту.

Чи є в цій тезі раціональна компонента? Вочевидь, так. Вона полягає в тому, що відмова, в тій чи іншій формі, будь-якій з відповідних груп «мовців» в Україні в паритетному користуванні «своєю» мовою, викличе цілком негативну реакцію такої групи на це і програмуватиме протистояння між різними відповідними складовими українського суспільства. Зі змісту цієї раціональної компоненти автоматично (і, власне, маніпулятивно) робиться висновок, що нівеляція зазначеного протистояння – це і є зближення всіх різномовних сегментів сучасного населення України, їх єднання, формування їхньої єдності.

Міфологічний ірраціоналізм аналізованого політичного міфу полягає в абсолютно нелогічному, неадекватному, емоційно-імперативному ототожненні таких явищ як єдність і примирення. Тобто, фіксація, «заморожування» наявного різномов'я в сучасній Україні, відмова від прямолінійних намагань оперативно утвердити українськомовну уніфікацію її населення, вочевидь, сприяє взаємному політичному примиренню останнього, зокрема, примиренню мовно-політичному. І в цьому сенсі стимулює певне взаємопорозуміння цього населення. Але системне практикування різними складовими великої соціальної групи (до яких, звісно ж, належить і населення будь-якої країни) різних комунікативних інструментів, тим більше в контексті найважливішого з них, яким, безумовно, є людська природна мова, жодним чином не може сприяти власне єднанню, єдності цих складових і відповідних людей, розмежовуючи і протиставляючи їх в цьому надважливому аспекті суспільного буття одне одному. І навпаки, утвердження в перспективі в масштабах всієї України (включно, звісно ж, з її невід'ємною частиною – кримським півостровом) української єдиномовності (що насправді є цілком можливим) якраз-таки беззаперечно і дуже суттєво сприятиме єднанню, єдності українства, громадян України, незалежно від їх етнічного походження. Йдеться при цьому, зрозуміло, про публічний вимір використання мови як ключового інструмента людської комунікації, тоді як у суто приватному вимірі різномовні спрямування і уподобання цілком можуть дуже тривалий час зберігатися чи по-різному модифікуватися, не нівелюючи істотно зазначену єдність. І саме ця єдність (у своєму вимірі) спроможна забезпечувати високий рівень взаємопорозуміння і взаєморозуміння між всіма громадянами України.

Таким чином, у аналізованому політичному міфові примирення, як формат тимчасової відсутності конфронтації і деякого, невисокого, рівня взаємопорозуміння між відповідними соціальними суб'єктами, видається за єдність, що становить собою формат тривалої, довгочасної, системної консолідації і високого рівня взаєморозуміння між відповідними соціальними суб'єктами. Зазначена фальсифікація суті пропагованих зі застосуванням цього

політичного міфу мовно-політичних тверджень з апеляцією, до речі, до вузько-утилітарних реалій (в практичному сенсі простіше плентатися за стихією мовної інерції в руслі домінування мовленнєвого егоїзму відповідних соціальних суб'єктів, аніж розумно, зважено і стратегічно виправдано проявляти реально еднаючу українство українськомовно-уніфікуючу політичну волю), яскраво виявляє атрибутику соціально-психологічного маніпулювання в контексті реалізації відповідного політичного впливу [1; 2; 4; 7; 9].

Ще одним поширеним політичним міфом, який передбачає вдавання до психологічного маніпулювання, є міф «про братні народи». Останній полягає у твердженні про те, що певні етно-національні спільноти мають особливу близькість як за своїм етногенезом, так і за своїми загальноспільнотними цінностями, за специфікою своїх стосунків в історичному контексті, за особливо високим рівнем взаємної толерації, за послідовною щирою схильністю до взаємодопомоги, особливо у скрутних ситуаціях для «брата – братнього народу» і т.д., і т.п. Цей міф практикувався і практикується у різних формах різними громадсько-політичними структурами в різних країнах, але найактивніше і найнав'язливіше він застосовувався і застосовується московськими імпер-шовіністами щодо української та білоруської етно-національних спільнот. Спираючись на фальсифіковану історію і апелюючи до відповідних позитивістських налаштувань українців та білорусів, московські маніпулятори використовували і використовують даний політичний міф фактично для перетворення цих етносів на гарматне м'ясо ордо-московської імперії. Те, що і за етнічним походженням, і за реальними практичними проявами жодних особливо близьких і позитивних стосунків між «русскімі людьми», українцями і білорусами ніколи не було, засвідчують і відповідні історичні джерела, і практика сьогодення (6). Але, апелювання до почуття бажаності близьких і добрих взаємин зі сусідами як серед українців, так і серед білорусів, підкріплене вибірковими ілюстраціями позитивності цих взаємин та посиленням на «багатовікові історичні зв'язки і масовість поширення змішаних родин», дає певний бажаний політичний вплив. Застосування при цьому згаданих вище вибірковості, фальсифікацій та грі на прагненні до дружніх стосунків і співробітництва між народами-сусідами – яскраве втілення міфологічності у контексті політичного впливу через практикування соціально-психологічного маніпулювання.

Оскільки останнє реалізується в руслі певних політичних інтересів, цінностей і цілей, то воно постає як власне політико-психологічне маніпулювання.

Підсумовуючи, констатуємо, що політичний вплив у багатьох випадках може бути ефективним при вдаванні до політико-психологічного маніпулювання свідомістю об'єкта (особи, соціальної групи, суспільства) цього впливу за умови застосування певних політичних міфів і міфологем.

Література:

1. Барт Р. Мифологии / Барт Р. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1996. – 234 с.
2. Безнісько В.С. Феномен політичного міфу в соціальному просторі сучасності: дис. ... канд. філос. наук / В. С. Безнісько. – ОДУ, Одеса, 2006. – 181 с.
3. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк (авториз. пер. з поль.) – К.: Критика, 2005. – 528 с.
4. Головатий М. Політична міфологія / М. Головатий. – К.: МАУП, 2005. – 148 с.
5. Горбатенко В.П. Модернізація українського суспільства у контексті сучасних цивілізаційних процесів: дис. ... докт. політ. наук / В.П. Горбатенко. – Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, Київ, 1999. – 379 с.
6. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е.Л. Доценко – СПб.: Речь, 2003. – 304 с.
7. Лукинюк М. В. Обережно: МІФИ / М.В. Лукинюк. – К.: Вид. ім. О.Теліги, 2000. – 412 с.
8. Муссолини Б. Доктрина фашизма / Б. Муссолини (пер. с итальян.) – П., 1938. – 18 с.

9. Ольшанский Д.Б. Политический PR / Д.Б. Ольшанский. – СПб.: Питер, 2003. – 383 с.
10. Розумний М. Алгоритми національного самоопанування / М.Розумний. – К., 2008. – 112 с.
11. Чалдини Р. Психология влияния / Р.Чалдини (пер с англ.) – СПб.: Питер, 1999. – 272 с.
12. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Г.Шиллер (пер. с англ.; науч. ред. Я.Н.Засурский) – М.: Мысль, 1980. – 326 с.

Гнатко Н. М. Политический миф как инструмент политико-психологического манипулирования

Статья посвящена анализу явления политического мифа как эффективного инструмента реализации социально-психологического манипулирования общественно-политическим сознанием и политическим поведением больших масс людей со стороны соответствующих субъектов политической деятельности.

Ключевые слова: *политика, политический миф, политико-психологическое манипулирование, политическое поведение, мифологизм политического манипулирования.*

Gnatko M. Political myth as an instrument of political and psychological manipulation

The article analyzes the phenomenon of political myth as an effective means of implementing social and psychological manipulation of social and political consciousness and political behavior of large numbers of people from the relevant subjects of politics.

Keyverbs: *politics, political myth, political-psychological manipulator, social and political consciousness, political behaviour, political manipulation tool, a mechanism of political manipulation, mythologichnist political manipulation.*

УДК-323.2:316.773.2

Косяк Ярослав Олегович,
*аспірант кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СИМВОЛІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена визначенню місця та ролі символів у політичному житті суспільства. Досліджуються поняття «політичний символ» та «символізація політики». Розглядається процес перетворення елементів політичної реальності у образи, які відображаються в символах та використовуються для маніпуляції свідомістю. Обґрунтовується думка про значимість впливу як процесу вироблення самих символів, так і процесу контролю поведінки, що формують ці символи.

Ключові слова: *символ, політичний символ, символізація політики, концепція символізації політики М. Едельмана, концепція символізації політики У. Сарцінеллі.*

Серед чинників, які впливають на формування картини політичного світу у свідомості, як індивіда, так і суспільства є традиції, звичаї, символи та міфи. Політична сфера пов'язана з символами, вони є одними з базових елементів побудови та осмислення політичної реальності. Ця обставина спрямовує нас на дослідження політичної реальності, визначення об'єктивного і символічного її аспектів.

У перекладі з грецької «символ» позначає «об'єднання, з'єднання» і походить від грецького symbolon умовний розпізнавальний знак для членів певної групи людей, таємного